

תוכן העניינים:

א. חינוך-הוראה-למידה ב"שעות הפרטניות"

השעות הפרטניות

ב. התהליכים הבית ספריים וניהול הפדגוגיה ב"אופק חדש"

שעות השהייה

מדריך לעבודה בשעות פרטניות

"כל מה שילד צריך הוא מבוגר אחד שיאמין בו."
(הרב קרליבך)

תוכן עניינים

דבר מנהלת האגף לחינוך על יסודי

רציונל

הנחיות ליישום

על למידה פרטנית כהזדמנות (סקירת ספרות מקצועית)

אבני דרך בארגון בית הספר לעבודה בשעות פרטניות

עקרונות והצעות לפעולה

נספחים:

נספח מס' 1 - הוראה פרטנית - חלון הזדמנויות

נספח מס' 2 - אבני דרך בתהליך הארגוני

נספח מס' 3 - פיתוח מיומנויות חברתיות בשעות פרטניות - הצעות הפעלה

נספח מס' 4 - דיאלוג מורה תלמיד - מתווה לשיחות אישיות בין מורים לתלמידים

נספח מס' 5 - טפסים למעקב ולדיווח

נספח מס' 6 - לקט דו"חות מנב"ס ככלי מיפוי

ביבליוגרפיה

עמיתיי המנהלים,

בשנים האחרונות דובר רבות על הניכור שחשים התלמידים כלפי בית הספר ועל ההישגים הנמוכים של תלמידים מתקשים מחד גיסא, ושל תלמידים מצטיינים, מאידך גיסא. אנו יודעים שהדבר נובע בעיקר בשל כיתות עמוסות בתלמידים, עומס שאינו מאפשר פיתוח שיח ודיאלוג פורה בין המורה לתלמידיו ומתן מענה הולם לשונות הקיימת בין התלמידים.

"השעות הפרטניות", במסגרת "אופק חדש", וכל הוראה בקבוצות קטנות נותנות לנו אפשרות לתת מענה לחלק מחלומותינו: מתן מענה לשונות התלמידים בהיבט הלימודי, הרגשי והחברתי-ערכי ופיתוח תהליכי הוראה-למידה-הערכה על ידי:

✓ הקניית מיומנויות אורייניות לתלמיד ואסטרטגיות הוראה למורה

✓ פיתוח כישורי חשיבה בקרב התלמידים

✓ הערכת תהליכי עבודה והערכת תוצרים

✓ הקניית ערכים כחלק מתהליכי ההוראה

✓ קיום שיח אינטימי ופיתוח דיאלוג פורה בין המורה לתלמידיו

עבודה בקבוצות קטנות דורשת מצוות בית הספר: ארגון, תכנון, הפעלה מיטבית של מיומנויות תקשורת בינאישית ובעיקר מכוונות למשימה.

כדי להקל על בתי הספר, החלטנו באגף לחינוך על יסודי להוציא לאור את ה"מדריך לעבודה בשעות פרטניות".

ברצוני להודות לחברות צוות באגף לחינוך על-יסודי על הפקת החומר בנושא זה:

ענת כהן, מלי נץ ורונית מורן - מדריכות ארציות מטעם האגף שכתבו, ערכו ועיצבו

רונית שרביט - מנהלת גף פיתוח פדגוגי באגף, שסייעה בכתיבה, קראה, האירה וריכזה את הצוות

מירי ונד - מנהלת גף מוסדות חינוך באגף, שקראה, האירה, יעצה והוסיפה נופך לכתיבה.

בתהליך העבודה חברנו עם נציגי אגפים נוספים שהוסיפו היבטים שונים שיסייעו לכם, המנהלים וצוותי המורים, במשימה, ועל פועלם תודה:

חנה שדמי - מנהלת אגף א', שפ"י

שוש צימרמן - מ"מ מנהלת אגף תכניות סיוע ומניעה, שפ"י

ריקי לאופר - מנהלת תחום חינוך חברתי קהילתי במינהל חברה ונוער

הדסה וייס - מנהלת הטמעה ושיווק, מינהלת יישומי מנב"ס עבור מינהל תקשוב ומערכות מידע במשרד החינוך

אנו רואים במנהלים ובצוות בית הספר "עמוד תווך" בהובלת תהליכים פדגוגיים-חינוכיים ובטוחים שיחד נצליח להוביל את המערכת לחידושים ולהצלחות.

בהצלחה לכולנו,

יפה פס

מנהלת האגף לחינוך על יסודי

רציונל

השעות הפרטניות מהוות חלק ממשרת המורה בחטיבת-הביניים, ויש לנצלן להוראה בקבוצות קטנות.

עבודה בדרך זו מאפשרת פיתוח לומד עצמאי בעל מכוונות ותחושות של מסוגלות עצמית ללמידה, במקביל להקניית ידע ודרכי למידה.

ההוראה במסגרת השעות הפרטניות פותחת חלון הזדמנויות (נספח מס' 1) ברמת התלמיד, ברמת המורה וברמת ביה"ס:

• ברמת התלמיד

- ✓ צמיחה לימודית (שיפור ההישגים), חברתית ואישית
- ✓ פיתוח חשיבה ויצירתיות
- ✓ העשרה בתחומי דעת ועניין שונים
- ✓ טיפוח מיומנויות ללמידה עצמית
- ✓ הגברת תחושת השייכות לביה"ס
- ✓ הגברת תחושת המסוגלות העצמית

• ברמת המורה

- ✓ התמקצעות - שימוש בדרכי הוראה והערכה מגוונות
- ✓ עיסוק בתחומי ידע נוספים
- ✓ הנעת תלמידים ללמידה
- ✓ העמקת הקשר מורה-תלמיד

• ברמת ביה"ס

- ✓ מתן מענה לשונות התלמידים
- ✓ צמצום פערים והעלאת הישגים
- ✓ פיתוח יוזמות וחדשנות חינוכית
- ✓ פיתוח שיח בית ספרי מיטבי
- ✓ פיתוח אקלים בית ספרי
- ✓ פיתוח תהליכי למידה ארגונית ועבודת צוות
- ✓ ניצול אפקטיבי ויעיל של המשאבים העומדים לרשות ביה"ס

הנחיות ליישום

השעות הפרטניות הינן חלק ממשרתו של כל מורה (למשרה מלאה 4 ש"ש) והן תשובצנה במערכת השעות האישית והבית ספרית כשעות הוראה לכל דבר.

- תכנית העבודה של השעות הפרטניות תיגזר מתכנית העבודה של ביה"ס
- אין לשבץ מורה למילוי מקום במסגרת השעות הפרטניות
- השעות הפרטניות מיועדות להוראה של קבוצות תלמידים
- כל קבוצת תלמידים במסגרת השעות הפרטניות תמנה עד 5 תלמידים
- יש לערוך ארבע פעמים בשנה הליך של מעקב, בקרה והערכה של הפעילויות בשעות הפרטניות ומידת יעילותן לצורך שיפור תהליכי העבודה.

על למידה פרטנית כהזדמנות... (סקירת ספרות מקצועית)

הלמידה בחטיבת-הביניים דורשת מהלומדים להתמודד באופן עצמאי עם היקף גדול של תכנים מתחומי דעת שונים ומורכבים.

הוראה בקבוצות קטנות מאפשרת למורה להיענות לצרכים השונים של התלמידים תוך התייחסות לחוזקות ולקשיים של כל תלמיד בתחומים שונים ותוך התאמת המשימות הלימודיות לכל אחד מהתלמידים באופן אישי.

בית ספר הממוקד ביחיד, עפ"י גרדנר (1996), מאפשר הבנה ופיתוח מיטבי של הפרופיל הקוגניטיבי של כל תלמיד. לדבריו, ביה"ס האידיאלי מתמקד בשני עקרונות:

- הדגשת השונות
- התאמת תהליכי ההוראה לשונות

במרכזה של גישה זו עומד התלמיד, אשר יש לאפשר לו קצב למידה והתקדמות המותאמים לו. יש להתאים את המטלות לכישוריו השונים, לנטיותיו ולסגנון למידתו.

מרזנו (1998) מדגיש את תפקיד המורה בתהליך, ולדבריו תפקיד המורה הוא להבנות תהליכי הוראה, למידה, הערכה עצמית והערכת עמיתים בדרכים מגוונות לצורך מתן מענה לשונות התלמידים, תוך הפעלת אסטרטגיות של **למידה פעילה**.

בלמידה פעילה התלמיד בונה משמעויות חדשות מהמידע הנלמד תוך התבססות על מידע קודם שיש לו, והבנייה של ידע חדש.

הוראה בקבוצת למידה קטנה מאפשרת **למידה אישית ושיתופית**. על התלמידים לעסוק בפתרון בעיות ולדון בסוגיות ובשאלות מורכבות. תהליך זה מזמן שיח בין השותפים, שיתוף פעולה ועזרה בתוך הקבוצה. מעורבות התלמידים בתהליך הלמידה יוצרת מחויבות אישית לתהליכים ולתוצרים.

התלמידים בקבוצה צריכים להרגיש בטוחים ומוערכים כדי לגלות מעורבות בתהליך הלמידה.

על פי אלפי קון (2002), מורים המספקים פעילויות המעניקות לתלמידים תחושת שייכות וקשר והמלווים את התלמידים בתהליך הלמידה, יוצרים סביבה המאפשרת ללומדים לשתף זה את זה ברעיונות, בדעות ובביצוע מטלות.

הלמידה בקבוצה הקטנה מזמנת לתלמידים חוויה חברתית בה עליהם להקשיב, לדבר, להציג, לצפות, לטעון ולהתווכח.

לפי לזרוביץ (בתוך: זוהר 2007) תהליכי העבודה בקבוצה הקטנה עלולים, לעיתים, לעורר קונפליקטים. תפקידו של המורה בהקשר זה הוא להנחות ולהוביל את השיח הקבוצתי תוך **פיתוח מיומנויות חברתיות** (תרבות דיון, קבלת החלטות, פתרון קונפליקטים, מנהיגות, עבודת צוות).

סביבת הלמידה מהווה מרכיב חשוב בתהליך הלמידה בכלל ובתהליך הלמידה הפרטנית במיוחד. ככל שהסביבה הלימודית עשירה יותר, נצפה לתהליכים אפקטיביים יותר.

תפקיד המורה הוא לנצל את סביבות הלמידה הקיימות בביה"ס ולפתח נוספות. סביבה לימודית עשירה תאפשר חשיפה למקורות מידע, העמקה והעשרה של תכנים בתחומי הידע השונים, למידה פעילה מתוך התנסות, ומתן מענה לסגנונות הלמידה ולפיתוח מיומנויות חשיבה (חשיבה ביקורתית, חשיבה לוגית, שאילת שאלות, שימוש יעיל במידע באמצעות ניתוח נתונים, הסקת מסקנות).

ההוראה בקבוצה קטנה מזמנת אפשרויות של הרחבת סביבות הלמידה למרכזי למידה המצוידים במגוון אמצעים טכנולוגיים. כך ניתן להגדיל את מספר מאגרי המידע מהם שואב התלמיד את ידיעותיו ולגוון את ההוראה.

בכל יחידת הוראה על המורה להתייחס לארגון השיעור, לתכנים הנלמדים ולמקורותיהם, לדיאלוג המתפתח בינו לבין התלמידים, להתאמת הפעילויות לתלמידים בקבוצה, לכלים ולעזרים הנוספים המשרתים אותו ואת תלמידיו.

מיצוי מיטבי של הפוטנציאל הטמון ביישום השעות הפרטניות מחייב התייחסות להיבטים קוגניטיביים, למיומנויות חברתיות, לתהליכי הוראה, למידה והערכה ולסביבה הלימודית.

אבני דרך בארגון בית הספר לעבודה בשעות פרטניות

איתור צרכים בית ספריים ומיפויים

ארגון קבוצות הלמידה הפרטנית

שיבוץ המורים

תכנון לימודים (הוראה - למידה - הערכה)

עיצוב סביבה לימודית

מעקב, בקרה והערכה

עקרונות הצעות לפעולות אסטרטגיות

עקרונות	הצעות לפעולות אסטרטגיות	אבני הדרך
<ul style="list-style-type: none"> • השעות הפרטניות לא תשמשנה למילוי מקום • כל מורה מצוות ביה"ס שעובד במשרה מלאה מחויב ל-4 ש"ש פרטניות (מס' השעות הפרטניות לכל מורה שעובד במשרה חלקית יחושב עפ"י היקף משרתו) • שיבוץ המורים יתבסס על הכשרתם המקצועית ועל בקיאותם בתחומי ידע נוספים • שיבוץ המורים ייעשה לאחר הליך של איתור צרכים ומיפוי מורה יוכל במהלך השנה ללמד תחומי תוכן שונים בקבוצות פרטניות (לדוגמה: מתמטיקה וצילום) • תתקיים גמישות בקביעת מס' הקבוצות הפרטניות לכל מורה (קבוצה אחת- 4 שע', 2 קבוצות- 2 שע' לכל קבוצה, 4 קבוצות- 1 שעה לכל קבוצה, אחר) 	<ul style="list-style-type: none"> • מיפוי תחומי ההתמחות של כל מורה • מיפוי תחומי ידע נוספים של כל מורה (העברת שאלון לצורך איתור) • מיפוי מס' השעות הפרטניות של כל מורה • קביעת קריטריונים לשיבוץ מורים בקבוצות הפרטניות • שיבוץ תלמידים לקבוצות והכנת רשימות שמייות למורי הקבוצה • שיבוץ השעות הפרטניות במערכת השעות האישית של המורה, של התלמיד ושל ביה"ס 	<p>שיבוץ מורים</p>
<ul style="list-style-type: none"> • תכנון הלימודה יתבסס על עבודת צוות, תיאום ושיתוף פעולה • הלימודה הפרטנית תושגת על דיאלוג מעמיק ושיח מפרה מורה-תלמיד ותלמיד- תלמיד • הלימודה הפרטנית תבוסס על תכנון מקדים, מובנה ומוקד בצורכי התלמידים ובתוכנית הלימודים של משה"ח (תכנים, מיומנויות, מושגים, דרכי הוראה והערכה) • תוכנית השיעורים הפרטניים תהייה בהלימה ליעדי ביה"ס • התוכנית תחזק טיפוח מצוינות כערך • התוכנית תאפשר מתן מענה לשונות התלמידים ופיתוח לומד עצמאי • התכנית תאפשר צמצום פערים לימודיים, רגשיים וחברתיים • דרכי ההוראה וההערכה תותאמה לקבוצות הפרטניות 	<ul style="list-style-type: none"> • קיום מפגשים של הצוותים הרלוונטיים לבניית תוכניות לשיעורים הפרטניים בהתבסס על המיפויים השונים • גיבוש נהלי עבודה לתיאום ושיתוף פעולה בין המורה הפרוטנלי למורה בקבוצת הלימודה הפרטנית • בניית מערכי שיעור וחומרי הוראה בהלימה לאוכלוסיות התלמידים ולצורכיהם • בניית כלים להערכת הישגים (מבחנים, בחנים, מטלת ביצוע, ע"ג, פורטפוליו, יומן למידה, רפרט, מצגת, דו"ח סיום, דו"ח מעבדה, דגם, אחר) 	<p>תכנון הלימודים</p>

עקרונות	הצעות לפעולות אסטרטגיות	אבני הדרך
<ul style="list-style-type: none"> • כל צוות ביה"ס יהיה שותף פעיל בתהליך קבלת ההחלטות • תהליכי העבודה השיתופיים יאפשרו לגייס מחויבות כלפי העשייה • התהליכים יזמנו חשיבה רפלקסיבית על חזקות אישיות ובית ספריות ועל נושאים לשיפור 	<ul style="list-style-type: none"> • חשיפת הנושא בפני צוות בית הספר, תלמידים והורים (ראה הצעה מצורפת לסדרה- נספח מס' 2-1) • איסוף נתונים וניתוחם • הגדרת נהלי עבודה • בניית תוכנית עבודה שנתית ליישום השעות הפרטניות הכוללת את המרכיבים הבאים: יעדים, פעולות אופרטיביות להשגת היעדים, ל"ז, באחריות, מדדים להצלחה, תפוקות, דרכי הערכה, ל"ז להערכה 	<p>איתור צרכים בית ספריים ומיפויים</p>
<ul style="list-style-type: none"> • מספר התלמידים בכל קבוצת לימוד פרטני יהיה עד 5 תלמידים • מסגרות הלימוד תאפשרנה מתן מענה לכל אוכלוסיית התלמידים ולמגוון הצרכים • הלימוד בשעות הפרטניות תתמקד בתגבור לימודי, העשרה, הקניית מיומנויות למידה, פיתוח כישורי חשיבה, חקר וכתבת עבודות • קבוצות הלימוד הפרטנית תיקבענה לאחר הליך של איתור צרכים ומיפוי • יתאפשר שיבוץ תלמידים לקבוצות לימוד ברמת הכיתה, ברמת השכבה ובקבוצות רב גילאיות • ביה"ס יאפשר ניעות תלמידים בין הקבוצות הפרטניות עפ"י צרכי התלמיד, העדפותיו והתקדמותו • יופעל שיקול דעת לגבי מס' הקבוצות הפרטניות בהן יוכל להשתתף כל תלמיד • יופעל שיקול דעת בקביעת משך הלימודה של כל קבוצה פרטנית (סימסמריאלי, שנתי, חודשי, עד סיום נושא לימודי, עד השגת היעד) 	<ul style="list-style-type: none"> • מיפוי תפקוד התלמידים במישור הלימודי, במישור ההתנהגותי ובמישור החברתי והרגשי • מיפוי תחומי עניין של התלמידים • בניית מאגר תכנים לשעות הפרטניות • בניית שאלון העדפות לתלמידים, המבוסס על בחירה מתוך המאגר • קביעת קריטריונים לשיבוץ תלמידים בקבוצות הלימוד הפרטני • בניית קבוצות למידה פרטנית • בניית מערכת אישית לכל תלמיד 	<p>ארגון קבוצות הלמידה הפרטנית</p>

עקרונות	הצעות לפעולות אסטרטגיות	אבני הדרך
<ul style="list-style-type: none"> • ייעושה שימוש יעיל ואפקטיבי במשאבי הסביבה הלימודית הקיימים בביה"ס (ספריה, חדר מחשבים, מעבדות, חדרי ספח, אולם ספורט, אחר) • הסביבה הלימודית תאפשר גיוריים לפיתוח רמות חשיבה גבוהות, תהיה מותאמת לסגנונות ולקצב הלמידה של התלמידים, ותיתן מענה לשונותם 	<ul style="list-style-type: none"> • מופיו המשאבים הפיסיים העומדים לרשות בית הספר • בניית מערכי שיעור המבוססים על שימוש בסביבת למידה עשירה (למידה מתוקשבת, מרכז למידה, ספרייה כיתתית, קירות פעילים, תערוכות) • פיתוח חומרים ועזרים לקידום הלמידה בהתאם לצרכים • תכנון מערכת השיעורים בהלימה לתוכנית 	<p>עיצוב סביבה לימודית</p>
<ul style="list-style-type: none"> • יישום השעות הפרטניות ילווה בתהליכי מעקב, בקרה והערכה (מעצבת ומסכמת) שיטתיים ומדידים עפ"י ל"ז מוגדר • תהליכי המעקב, הבקרה וההערכה יקיפו את כל השותפים בעשייה (צוות חינוכי, תלמידים והורים) • המעקב, הבקרה והערכה יתייחסו הן לתהליכים ולדרכי העבודה והן לתוצרים • תהליכי המעקב, הבקרה וההערכה יזמנו רפלקסיה על עבודת הצוות והתבוננות בתרבות הארגונית של ביה"ס • תהליכי המעקב, הבקרה והערכה יסייעו לצוות ביה"ס להפיק לקחים לצורך השבחת העשייה החינוכית 	<ul style="list-style-type: none"> • בחירת איש צוות לצורך ניהול תהליך המעקב, הבקרה וההערכה במסגרת יישום השעות הפרטניות • קביעת נהלים למעקב, לבקרה ולהערכה של השעות הפרטניות (הרכב הציון, ביטוי בתעודה, דרכי דיווח, ישיבות צוות מקצועי ובין מקצועי, תיאום בין המורה הפחותלי לבין המורה הפרטני, תיעוד, קריטריונים להערכת המשימות הלימודיות, קריטריונים להערכת דרכי הוראה, קריטריונים להערכת דיאלוג מורה- תלמיד תלמיד- תלמיד, אחר) • פיתוח כלים למעקב, לבקרה ולהערכה (דוח"ת מנב"ס, שאלון שביעות רצון, שיחות אישיות, משוב, רפלקסיה, תיעוד, מופינים, אחר) • ניהול יומן מעקב אחר נוכחות תלמידים והתקדמותם • בדיקת הלימה בין התכנון לבין הביצוע עפ"י ל"ז מוגדר • בדיקת הלימה בין היעדים לבין התפוקות שנקבעו בתוכנית העבודה 	<p>מעקב, בקרה והערכה</p>

תרומת השעות הפרטניות

ברמת ביה"ס	ברמת המורה	ברמת התלמיד
התאמת תוכניות לצרכי תלמידים בעלי צרכים ייחודיים	טיפול הקשר האישי בין המורה לתלמיד	צמצום פערים לימודיים, רגשיים וחברתיים
טיפול אקלים ביה"ס	הגברת האחריות ללמידה ולהוראה	טיפול דיאלוג מורה- תלמיד, תלמיד- תלמיד
טיפול סביבה לימודית	חשיפה לתוכניות חדשות	הגברת תחושת השייכות לביה"ס
הגברת השייכות לביה"ס בקרב מורים ותלמידים	מיצוי כישורים נוספים של המורה	פיתוח חשיבה
צמצום פערים לימודיים, רגשיים וחברתיים	שיפור תוצרי ההוראה בכיתה הגדולה	פיתוח יצירתיות
הוספת תכנים ותחומי דעת ש"חולמים" עליהם	הוראה בקבוצות קטנות	העלאת רמת ההישגים
הקניית אסטרטגיות למידה	צמצום בעיות משמעת	השתתפות בתוכניות לתלמידים מחוננים ומצטיינים
התייחסות ל"תלמידי קצה" (ל"ל, מחוננים ומצטיינים)	פינת עבודה אישית למורה	הטמעת אסטרטגיות למידה
הנעת תלמידים ללמידה	שימוש בדרכי הוראה מגוונות	חיזוק הדימוי העצמי ותחושת המסוגלות אצל התלמידים
פיתוח תהליכי למידה ארגונית ופיתוח עבודת צוות	הנעת תלמידים ללמידה	הטמעת ערכים חברתיים
פיתוח יוזמות וחדשנות חינוכית	הגברת תחושת השייכות לביה"ס	העשרה בתחומי ידע נוספים
ניצול אפקטיבי ויעיל של המשאבים העומדים לרשות ביה"ס		בחירת תחומי עניין
הקמת מרכזי למידה		כתיבת עבודות חקר
אוטונומיה בבחירת תחומי עניין נוספים		תרגול התאמות הבחנות לתלמידים ליקויי למידה
אגודת תוכניות תוספתיות בתוך מערכת השעות		

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף לחינוך על יסודי

"אופק חדש" - הרפורמה בחינוך

אבני דרך בארגון בית הספר לעבודה בקבוצות פרטניות

(הצעה לסדנה עם כל צוות ביה"ס)

מנהל/ת יקר/ה,

את/ה וחברי צוותך עומדים לצאת ל"מסע פדגוגי וארגוני" לגיבוש תהליכי עבודה במסגרת יישום השעות הפרטניות.

לפניכם אבני דרך, תחנות בהן תעברו בתהליך. בכל תחנה תמצאו עקרונות מנחים, הצעות לשאלות ופעולות אסטרטגיות עליהם חשוב לעמוד במעמד כל צוות ביה"ס.

ההתייחסות לתחומים אלה תהווה חלקן הזדמנויות למינוף העשייה החינוכית ברמת התלמיד, ברמת המורה וברמת בית הספר.

דרך צלחה!

אבני דרך בארגון בית הספר לעבודה בקבוצות פרטניות

איתור צרכים בית ספריים ומיפויים

יצירת תשתית לדיון במליאת המורים לקראת יישום השעות הפרטניות

- מה אנחנו יודעים על הוראה פרטנית? (מתודות, תכנים, מיומנויות, תקשורת בינאישית)
- כיצד באה עד כה לידי ביטוי ההוראה הפרטנית בבית ספרנו?
- במה הצלחנו?
- במה התקשינו?
- מה הרווחים שמזמנת ההוראה הפרטנית ברמת התלמיד, ברמת המורה, ברמת ההורים וברמת ביה"ס?
- כיצד ההוראה הפרטנית עשויה לקדם את השגת החזון הבית ספרי ויעדיו?
- מהם הכוחות שיכולים לקדם בבית ספרנו את יישום ההוראה הפרטנית?
- מהם הכוחות הבולמים שעלולים להוות מכשול בתהליך יישום ההוראה הפרטנית?
- כיצד נדע שהצלחנו?

ארגון קבוצות הלמידה הפרטנית

- מהם תחומי התוכן בהם תעסוקנה הקבוצות הפרטניות? (תגבור לימודי, הקניית מיומנויות ואסטרטגיות למידה, העשרה, כישורי חשיבה, חקר, כתיבת עבודות, כישורי חיים, אחר)
- מהם הקריטריונים לפיהם נבנה את קבוצות הלמידה הפרטניות? (הישגים, כישורים אישיים, צרכי התלמיד, שכבת גיל, אחר)
- אלו פעולות עלינו לנקוט לצורך בניית קבוצות הלמידה הפרטניות?
- מהם הצרכים שלנו כדי ליישם באופן מיטבי את ההוראה הפרטנית?

שיבוץ המורים

- מהם הקריטריונים לשיבוץ המורים בכל אחת מהקבוצות הפרטניות?
- מהם תחומי התוכן בהם יעסוק כל אחד מהמורים בקבוצות הפרטניות?
- אלו פעולות עלינו לנקוט לצורך שיבוץ המורים בקבוצות הפרטניות?

גיבוש תוכנית לימודים

- מהם התכנים/ תחומי הדעת הדורשים תגבור, העמקה והרחבה?
- אלו תכנים נוספים יכולים לתת מענה לפיתוח כישורי תלמידים וכישרונותיהם?
- אלו מיומנויות יש לחזק ולהטמיע?
- אלו דרכי הוראה, למידה והערכה יותאמו לכל קבוצה פרטנית?
- כיצד ייערך התיאום בין מורי ההוראה הפרונטאלית לבין מורי הקבוצות הפרטניות?

סביבה לימודית

- כיצד ננצל באופן יעיל ואפקטיבי את משאבי הסביבה הלימודית (ספרייה, חדר מחשבים, מעבדות, חדרי ספח, אולם ספורט, אחר) הקיימים בביה"ס לצורך הלמידה הפרטנית?
- כיצד נעשיר את הסביבה הלימודית לצורך הלמידה הפרטנית בזיקה לתחומי התוכן? (מרכז למידה, ספרייה כיתתית, קירות פעילים, תערוכות)

מעקב, בקרה והערכה

- מי ירכז את תהליכי המעקב, הבקרה וההערכה של השעות הפרטניות?
- כיצד נעקוב אחר יישום התוכניות במסגרת ההוראה הפרטנית?
- כיצד נעקוב אחר השתתפות התלמידים במסגרת ההוראה הפרטנית?
- כיצד נעקוב אחר התקדמות התלמידים?
- באלו כלים נשתמש לצורך מעקב, בקרה והערכה? (הישגים ותהליכים)
- מהם הקריטריונים להערכת הישגי התלמידים?
- כיצד יבואו לידי ביטוי הישגי התלמידים בקבוצות הפרטניות בגיליון ההערכה/ תעודה?
- כיצד ניתן לנצל את תהליכי המעקב, הבקרה וההערכה לצורך למידה ארגונית (ניהול ידע, למידת עמיתים)?
- כיצד נשתמש בממצאי ההערכה לצורך הפקת לקחים להשבחת העשייה החינוכית?

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 מינהל חברה ונוער
 תחום חינוך חברתי קהילתי

"אופק חדש בחינוך"

פיתוח מיומנויות חברתיות בשעות פרטניות

הזדמנות

הוראה בקבוצה קטנה יכולה לשמש למורים הזדמנות לקדם את עבודתם עם התלמידים ולאפשר לתלמידים לבטא את צורכיהם ואת סגנונות הלמידה האישיים מעבר למה שניתן לעשות בעבודה עם כיתה שלמה ומאוכלסת.

• בהיבט האישי (של המורה ושל התלמיד):

- ✓ ליצור קשר משמעותי יותר עם תלמידים
- ✓ להעמיק את ההיכרות עמם
- ✓ לקדם את ההיכרות בין תלמידים לבין עצמם
- ✓ לאפשר לתלמידים להביא לידי ביטוי את ייחודו של כל אדם ואדם
- ✓ לקדם את תחושת הערך העצמי ותחושת המסוגלות של התלמיד המסייעת להגברת המוטיבציה הלימודית

• בהיבט הלימודי:

- ✓ להקנות לתלמידים מיומנויות של עבודה בקבוצה, דרכי שיתוף פעולה, קבלת החלטות ויישומן
- ✓ להקנות מיומנויות שיח ולהשפיע על תרבות השיח
- ✓ לקדם את תחושת השייכות של התלמיד לחברת התלמידים בבית-הספר

תפקיד המורה בקבוצה קטנה:

- בקבוצה קטנה משמש המורה כמנחה. כמנחה עליו להתמקד בשני היבטים: **תוכן ותהליך**. **בתהליך ההנחייה** על המורה המנחה להתקדם על-פי הקצב של הקבוצה כדי שהתכנים יופנמו. עליו להיות מודע לדינמיקה הפנימית שנוצרת בתוך הקבוצה ול"תפקידים" של חברי הקבוצה (המנהיג, הדובר, הליצן, השעיר לעזאזל, היושב על הגדר)
- על המנחה לתת מענה לצורכי הפרט והקבוצה כאחד. עליו לחזק את תחושת השייכות של חברי הקבוצה, להפחית תחושת הניכור וליצור אווירה אשר תשפיע על המוטיבציה של הלומדים להגיע להישגים

השתלמויות, חמרי הדרכה ועזרים

מינהל חברה ונוער פיתח כלים מקצועיים למורים לבניית קבוצה, לעבודה בקבוצות קטנות, לקידום מיומנויות של קבלת החלטות, לניהול שיח קבוצתי ועוד. הכלים הללו מצויים רובם ככולם בתוכני מינהל חברה ונוער.

חברות להדרכת מורים

- המורה כמורה דרך- מסדרת "על סדר היום"
<http://noar.education.gov.il/main/upload/alsederyom/teacher.doc>
- בין הנחייה להוראה - פרק בחוברת למורה - בהכנה. ניתן יהיה ל"הוריד" את החוברת במלואה מאתר מינהל חברה ונוער. <http://noar.education.gov.il>

להלן הפניות לתכניות ותכנים שיכולים לסייע למורה המלמד בקבוצות קטנות:

חברות לעבודה עם תלמידים

בניית קבוצה

- עקרונות בבניית קבוצה <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2119.doc>
- היכרות כצעד ראשון לבניית קבוצה
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2119.doc>
- העמקת היכרות מתוך מכינת שילוב
<http://noar.education.gov.il/main/upload/newprogram/mechina1.doc>

תיאום ציפיות וחווה

- תיאום ציפיות <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/18090.doc>
- תיאום ציפיות - אפשרות חלופית
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/18091.doc>
- הסכם קבוצתי - פעילות המשך לתיאום ציפיות
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/18092.doc>
- מציפיות להסכמה <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/34024.doc>
- בואו נתנהג אחרת <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2104.doc>
- הפרט בקבוצה - איפה הייתי אני?
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2106.doc>

תרבות השיחה

- תרבות הדיון - שיחה בהרבה קולות
<http://www.snunit.k12.il/minhal/8085.html>
- תרבות השיחה והדיון - חוברת הפעלות
<http://noar.education.gov.il/main/upload/perut/tarbut.htm>
- על הסכמה ומחלוקת - חוברת הפעלות
<http://noar.education.gov.il/main/upload/perut/haskama.htm>
- הידברות <http://noar.education.gov.il/main/upload/perut/democ3.htm>

התמודדות עם קונפליקטים

- פעילות מבוססת על סרט <http://www.snunit.k12.il/minhal/16058.html>
- פעילות מבוססת על אירועים <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16059.doc>
- פתרון קונפליקטים <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16080.doc>
- גורמי קונפליקט והצעות לפתרון
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16079.doc>
- מהלך פתרון הוגן <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16077.doc>
- אסרטיביות <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16064.doc>

שיתוף פעולה

- מתי דרוש שיתוף פעולה? <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2115.doc>
- פעולת סיכום - שיתוף פעולה
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2113.doc>
- שיתוף פעולה במקום תחרות
<http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2059.doc>
- נורמות בקבוצה <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16018.doc>
- משתפים פעולה <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/16116.doc>
- מנהיגות - יצירת מחויבות לחברי הקבוצה בתוך חברת תלמידים פעילה ויוזמת
<http://noar.education.gov.il/main/upload/newprogram/chevra.doc>
- תהליך קבלת החלטות (אישי ובקבוצה) - עת להחליט ועת לעשות
<http://noar.education.gov.il/main/upload/perut/et.htm>
- מתן משוב, יוזמה וביקורת - בתוך תכנית חברת תלמידים פעילה ויוזמת
<http://noar.education.gov.il/main/upload/newprogram/chevra.doc>
- תקשורת בלתי מילולית <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2122.doc>
- תקשורת בלתי מילולית <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2124.doc>
- תקשורת בלתי מילולית <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2123.doc>
- תקשורת בלתי מילולית <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2125.doc>
- מה אני משדר? <http://www.snunit.k12.il/minhal/word/2126.doc>

יש להתאים את הפעילויות למאפייני הקבוצה כדי שניתן יהיה לעשות בהן שימוש אפקטיבי. נושא השונות בא לידי ביטוי במתודות מגוונות של למידה חברתית שבהן יכולים התלמידים להביא לידי ביטוי את הידע שלהם בדרכים שונות. עניין זה נותן מענה חלקי גם לנושא ההערכה החלופית (מתודות כגון 'ג'גסאו או קולאז', שימוש בקריקטורות, בכרזות, בעבודה עם סרט, במשחק תפקידים ועוד).

מערך מסייע

מעבר לחומרים הכתובים עומדים הרכזת/ לחינוך חברתי בבית-הספר ומפקחי החינוך החברתי במחוז לרשות המורים להדרכה אישית וקבוצתית.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 השרות הפסיכולוגי ייעוצי

דיאלוג מורה תלמיד

מתווה לשיחות אישיות בין מורים לתלמידים

השעות הפרטניות שיונהגו החל משנת תשס"ח במערכת החינוך פותחות חלון הזדמנויות חינוכיות בתחומים רבים. אחד התחומים בהם מדובר הוא העמקת הקשר בין מורה לתלמיד. ההוראה בקבוצה קטנה יוצרת מבנה עבודה המזמן קירבה אישית, מבנה המהווה גורם מזמן ליצירת שיח משמעותי ואינטימי יותר בין מורים לתלמידים.

השירות הפסיכולוגי הייעוצי הוציא לאור את הספר "דיאלוג מורה תלמיד- מתווה לשיחות אישיות בין מורים לתלמידים". ספר זה בא לתת בידי המורים כלים מגוונים לניהול שיחה אישית עם תלמיד, עם הורה או עם איש צוות. הפניה היא ישירות למורה, תוך ניהול דיאלוג עימו.

הספר מעלה דילמות וסוגיות שונות שהן פועל יוצא של מצב הקרבה. מדובר בסוגיות כמו:

- מהם גבולות השיחה האישית?
- כיצד מנהלים שיחה בה מועלים תכנים קשים?
- כיצד להתמודד עם בקשה של התלמיד לשמור שיחה אישית בסוד?
- כיצד מתמודדים עם התנגדויות?

בנוסף לאמור לעיל, יש בספר הדגמה של שיחות אופייניות למצבים שכיחים בבית הספר:

- שיחות היכרות
- שיחות הערכה ולמידה
- שיחות משמעת
- שיחות אודות נושאי מצוקה

ניתן למצוא את הספר באתר שפ"י.

רעיונות נוספים ליצירת שיחות עם תלמידים ניתן למצוא במסגרת תכנית "כישורי חיים" באתר שפ"י:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/KishureiChaim/meytaviyut/KishureiHaimLaHativa.htm>

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המינהל הפדגוגי
 האגף לחינוך על יסודי

טפסים למעקב ולדיווח

ניהול השעות הפרטניות דורש התארגנות פדגוגית וארגונית כאחת. להלן הצעות לטפסים שיסייעו לביצוע המעקב והבקרה אחר הפעלת השעות. הטפסים הללו יכולים לשמש את הנהלת ביה"ס ואת צוות המורים כאחד.

שיבוץ תלמידים לקבוצות הלמידה הפרטניות

שם המורה: _____ שכבת גיל: _____
 תחום ההוראה: _____ משך הלמידה: _____
 מקום הפעילות: _____ תאריך: _____

מס'	שם התלמיד	כיתה	תחום הלמידה	הערות
1				
2				
3				
4				
5				
6				

מיפוי דינאמי

לקבוצות הלמידה הפרטניות

שם המורה: _____ שכתב גיל: _____
תחום ההוראה: _____ משך הלמידה: _____
מקום הפעילות: _____

מס'	שם התלמיד	מיפוי ספטמבר		מיפוי מרץ		מיפוי יוני	
		הערכה	ציון	הערכה	ציון	הערכה	ציון
1							
2							
3							
4							
5							
6							

- הטבלה מיועדת לשעות פרטניות שתונהג בהן מדיניות הערכה מילולית ו/או מספרית לצורך מעקב אחר התקדמות התלמידים.
- מיפוי הישגי התלמידים ותפקודם ייעשה לפני הכניסה לתכנית, במהלכה ובסופה. מומלץ שיתקיים במועדים קבועים.

תכנית העבודה

לשעות הפרטניות

לוח לערכה	דרכי הערכה	משאבים	אסטרטגיות	לוח לביצוע	פעולות אופרטיביות	יעדים

- יש להגדיר יעדים בזיקה ליעדי ביה"ס/למספוי
- יש להציע פעולות אופרטיביות להשגת היעדים
- יש להגדיר לוח זמנים לביצוע ותוצרים רצויים
- יש לציין משאבים דרושים
- יש לקבוע שותפי תפקיד וגורמים אחראים לכל פעולה
- יש לציין דרכי הערכה בהלימה למדיניות ביה"ס

שעות פרטניות

פריסת תכנית תקופתית

שם המורה: _____ תחום ההוראה: _____ מס' תלמידים: _____ שכבת גיל: _____

דרכי הערכה	עזרים	אסטרטגיות הוראה	מיומנויות	תכנים	חודש
					ספטמבר
					אוקטובר
					נובמבר
					דצמבר
					ינואר
					פברואר
					מרץ
					אפריל
					מאי
					יוני

מעקב אחר ביצוע תכנית העבודה

בשעות הפרטניות

שם המורה: _____ תחום ההוראה: _____ מס' תלמידים: _____ מס' תלמידים: _____ שכת גיל: _____

מועד הערכה	יעדים בתחילת שנה"ל	מידת ביצוע			הערות סיבות/גורמים	תכנון להמשך
		3	2	1		
פברואר						
יוני						

1 - במידה מועטה 2 - במידה בינונית 3 - במידה רבה

- התננים יהוו בסיס להערכת תפוקות ותהליכי למידה (מומלץ לקיים דיון בצוותים הלבנטיים לאיתור הגורמים המקדמים והמעכבים)
- הטופס ימולא במועדים כפי שיקבעו בביה"ס

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל תקשוב ומערכות מידע

לקט נבחר של דו"חות ממערכת המנב"ס

דוגמאות לכלי מיפוי

הערות

- להלן רשימת דו"חות מנב"ס (מערכת מידע לניהול בית הספר) בחתכים שונים המוצגים בתצוגות שונות בהתאם לצורך. הדו"חות הם כלי עזר משמעותי לניהול איכותי של בית הספר מרמת התלמיד, המורה והרכז ועד למנהל בית הספר (מתוך: לקט דו"חות מנב"ס לפיקוח, מינהלת מנב"ס וקישורים, ספטמבר 2006, אלול תשס"ו). ניתן למצוא מגוון רב של דו"חות נוספים במערכת המנב"ס
- דו"חות המנב"ס הינם דוגמאות בלבד. כל הנתונים מדומים
- כל הדו"חות מתאימים ככלי מיפוי לכל שכבות הגיל על אף שהדוגמאות מתייחסות לחטיבה העליונה בלבד
- דו"ח מיצ"ב, כחלק מנתוני מערכת המנב"ס, הינו כלי לניהול תהליכי הערכה בית ספריים. הדו"ח כולל נתונים רבים ומגוונים אשר יכולים לסייע לצוות ביה"ס במיפוי הישגי התלמידים, בתכנון ובהתאמת התכניות הפדגוגיות הדרושות

כתובת האתר:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Manbas/manbason/Tahalich/DohotLafaka.htm>

רשימת הדו"חות:

אלפון עולים חדשים

"תלמידים - מעל 2 ציונים חריגים" מספר הדוח: M59H0013

תלמידים מעל (2) ציונים חריגים

"מצטיינים כיתתי - ציון (90) ומעלה" מספר הדוח: M59H0012

מצטיינים כיתתי ציון (90) ומעלה

"מיפוי מרכיבים בנקודות" מספר הדוח: M55H1000

מיפוי מרכיבים בנקודות

"מיפוי מרכיבים ע"פ "סוג מרכיב" מספר הדוח: M55H1002

מיפוי מרכיבים ע"פ סוג מרכיב

"דוח אירועים בית ספרי" מספר הדוח: M58H2003

דוח אירועים בית ספרי

"התפלגות ציונים לאירועים" מספר הדוח: M59H0033

התפלגות ציונים לאירועים

ביבליוגרפיה

- אלפי, ק'. (2002). החינוך שילדינו ראויים לו, ספריית הפועלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, גרדנר, ה'. (1996). אינטליגנציות מרובות, מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה.
- לזרוביץ, ר' (2007). למידה שיתופית ומיומנויות חקר בהוראת הביולוגיה, בתוך: זוהר ענת (עורכת), למידה בדרך החקר: אתגר מתמשך, הוצאת מגנס, האוניברסיטה העברית.
- מרזנו, ר' ג' (1998), מימדי הלמידה- לקראת הוראה מושכלת, מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה.